

Kapitel II

”MATERIA SIGNATA QUANTITATE”

Det som Aristoteles kallade *hyle* kallar skolastikerna allmänt *materia*. Som vi redan sagt, får denna *materia* på intet vis sättas lika med de modernas ”materia”. Deras invecklade och i vissa stycken rent motsägelsefulla uppfattning synes ha varit lika främmande för de gamle i Västerlandet som den är för österlänningarna. Även om man medgav att den i vissa särskilda fall kunde bli denna ”materia” eller, för att uttrycka sig exaktare, om man kunde i efterhand införa denna nyare uppfattning i dessa, är den också samtidigt många andra ting, och det är dessa olika ting, som vi från första början måste vara noga med att hålla isär. Men om vi skall ge dem alla en gemensam beteckning, liksom namnen *hyle* och *materia*, äger vi i de nutida västerländska språken ingen bättre term än ”substans”. Först och främst är *hyle* såsom universell princip den rena potentialiteten, i vilken icke finns något vare sig urskilt eller ”aktualiserat” och vilken utgör det passiva ”underlaget” för all manifestation. Den är alltså i denna betydelse *prakriti* eller den universella substansen, och allt som vi annorstädes sagt i fråga om denna kan tillämpas även på *hyle* så fattad (1). Vad gäller substansen, fattad i relativ betydelse, såsom varande det som analogt representerar den substantiella principen och fyller dess funktion i avseende på ett visst slags mer eller mindre snävt avgränsad existens, kallas också den i andra hand *hyle*, i synnerhet när termerna *hyle* och *eidos* sammanställs för att beteckna de båda sidorna, den essentiella och den substantiella, av särskilda existenser.

Efter Aristoteles håller skolastikerna isär dessa två betydelser med uttrycken *materia prima* och *materia secunda*. Vi kan alltså säga att deras *materia prima* är den universella substansen och deras *materia secunda* är substansen i relativ betydelse. Men så snart man kommer in på det relativa, kan ju termerna brukas flerfaldigt på olika nivåer, så att det som på en viss nivå är *materia* kan på en annan nivå bli *forma* och omvänt, allt enligt den hierarki av mer eller mindre särpräglade grader som man anser den manifesterade existensen vara. I alla händelser är en *materia secunda*, ehuru den utgör den potentiella sidan av en värld eller ett väsen, aldrig ren potentialitet. Det finns ingen annan ren potentialitet än den universella substansen, vilken befinner sig under icke endast vår värld (*substantia*, av *sub stare*, är ordagrant ”det som står under”, vilket uttrycks också i ”underlag” och ”substrat”) utan även alla världar i sin helhet eller alla de tillstånd som innefattas i den universella manifestationen. Låt oss tillägga att den universella substansen, också därför att den endast är den absolut ”indistinkta” och odifferentierade potentialiteten, är den enda princip som egentligen kan sägas vara ”ovetbar”, icke endast emedan vi är oförmögna att känna den utan också emedan det faktiskt icke finns något att känna i den. Vad de relativa substanserna beträffar, har också dessa del i den universella substansens ”ovetbarhet” i samma mån som de har del i dess potentialitet. Det är alltså inte på den substantiella sidan, som man skall söka tingens förklaring, utan tvärtom på den essentiella sidan. Detta kan man översätta till rummets symbolism genom att säga att all förklaring måste gå uppifrån ner och icke nerifrån upp. Denna anmärkning är särskilt viktig för oss, ty den anger omedelbart grunden till att den moderna vetenskapen i verkligheten saknar allt förklaringsvärde.

Innan vi går vidare, bör vi genast notera att fysikernas ”materia” i varje fall endast kan vara en *materia secunda*, eftersom de antar den ha vissa egenskaper, om vilka de för övrigt inte är helt överens, så att det inte finns annat än potentialitet och ”indistinktion” däri. Då ju för övrigt deras uppfattningar avser endast sinnevärlden och inte går bortom denna, behöver de inte beakta *materia prima*. Likväl talar de på grund av en underlig förvirring jämt och ständigt om ”orörlig materia” utan att inse att, vore den verkligen orörlig, den skulle vara berövad varje egenskap och icke manifesteras sig på något som helst sätt, så att den absolut inte skulle vara något som deras sinnen kunde förnimma, medan de tvärtom kallar allt, som träffar deras

sinnen, för "materia". I verkligheten kan orörligheten passa endast för *materia prima*, eftersom den är synonym med passivitet eller ren potentialitet. Att tala om "materiens egenskaper" och samtidigt hävda att "materien är orörlig" innebär en olöslig motsägelse. Det ligger en egendomlig ironi däri att den moderna "scientismen" eller vetenskapstron, som föreger sig utmönstra allt "mysterium", likväl i sina fåfänga försök till förklaring vädjar endast till det mest mystiska i detta ords alldagliga betydelse, det vill säga det dunklaste och minst begrip-
liga!

Om man nu lägger åt sidan denna materiens föregivna "orörlighet", som i själva verket endast är en absurditet, kan man fråga sig om denna samma "materia", utrustad med mer eller mindre väl definierade kvaliteter, som sätter den i stånd att manifesteras sig för våra sinnen, är detsamma som vår världs *materia secunda* såsom skolastikerna fattar den. Man kan ana att ett dylikt likställande är oriktigt redan genom att bara iakttaga att, för att i förhållande till vår värld fylla en funktion analog med den av *materia prima* eller av den universella substansen i förhållande till hela manifestationen, den *materia secunda* det handlar om icke alls behöver vara manifesterad ens i denna värld utan endast tjäna till "underlag" eller "rot" till det som manifesteras i denna och att följaktligen de kvaliteter, som är förnimbara för sinnen, icke kan vara inneboende i denna utan i stället härrör från "mottagna" former i denna, vilket återigen betyder att allt som är kvalitet i sista hand bör hänföras till essensen. Här ser man alltså en ny förvirring framträda: i sin strävan att reducera kvalitet till kvantitet har de genom ett slags "villfarelsens logik" kommit till att sammanblanda den ena med den andra och att följaktligen låta själva kvaliteten tillkomma deras "materia" som sådan, vari de slutligen förlägger hela verkligheten eller åtminstone allt som de är i stånd att erkänna som verklighet, vilket utgör "materialismen" i egentlig mening.

Vår världs *materia secunda* får emellertid inte vara berövad varje bestämning, ty om den det vore, skulle den sammanblandas med själva *materia prima* i dennas fullständiga "indistinktion". Å andra sidan kan den inte vara en *materia secunda* vilken som helst, utan den bör vara bestämd i enlighet med denna världs särskilda betingelser och på ett sådant sätt att det faktiskt är i avseende på denna, som den är i stånd att fylla funktionen av substans och inte med avseende på något som helst annat. Man måste alltså precisera denna bestämnings natur, och det är vad den helige Thomas ab Aquino gör, när han definierar denna *materia secunda* såsom *materia signata quantitate*. Det, som innebor i den och gör den till vad den är, är alltså ej kvaliteten, icke ens blott såsom av det sinnliga slaget betraktad, utan tvärtom kvantiteten, som ju sålunda är *ex parte materiae*. Kvantiteten är en av själva betingelserna för tillvaron i den sinnliga eller kroppsliga världen. Av dessa betingelser är den till och med en av dem som mest exklusivt utmärker denna och således, vilket man för övrigt kunde vänta sig, kan definitionen av *materia secunda* ifråga inte avse något annat än denna värld, men den avser den hel och hållen, ty allt som finns däri är nödvändigtvis underkastat kvantiteten. Denna definition är alltså fullständigt tillräcklig, utan att det funnes anledning att, såsom man gjort med den moderna "materien", tillägga denna *materia secunda* egenskaper, som i verkligheten på intet vis kan tillhöra den. Man kan säga att kvantiteten, vilken egentligen utgör vår världs substantiella sida, är dess så att säga "basala" eller grundläggande betingelse. Men man måste noga akta sig för att därför ge den en betydelse av annat slag än den i verkligheten har och framför allt för att vilja härleda förklaringen av denna värld ur den, liksom man måste akta sig för att sammanblanda en byggnads grund med dess övre delar. Så länge som bara grunden finns, finns ännu ingen byggnad, även om denna grund är oumbärlig, och så länge endast kvantiteten finns, finns ännu ingen sinnlig manifestation, även om denna i kvantiteten har sin rot. Reducerad till sig själv är kvantiteten endast en nödvändig förutsättning, men en som icke förklarar något. Den är förvisso en grund, men den är intet annat, och man får inte glömma att grunden genom själva definitionen är belägen på den lägsta nivån. Även är kvalitetens reduktion till kvantitet egentligen intet annat än "denna reduktion av det högre till det lägre", var-

med somliga mycket träffande velat känneteckna materialismen: att tro sig om att kunna få det "mera" att framgå ur det "mindre", är i själva verket en av de mest typiska av alla de moderna förvillelserna.

Ytterligare en annan fråga inställer sig. Kvantiteten framträder för oss i skilda *modi*, sätt att vara till. Däribland finns den diskontinuerliga kvantiteten, som egentligen är talet (2), och den kontinuerliga kvantiteten, som huvudsakligen utgöres av de rumliga och tidliga storheterna. Vilket av dessa tillvarosätt utgör mer bestämt det som kan kallas den rena kvantiteten? Denna fråga har också sin betydelse, så mycket mer som Descartes, vilken står vid utgångspunkten för en stor del av de specifikt moderna filosofiska och vetenskapliga uppfattningarna, ville definiera materien med utsträckning och göra denna definition till själva principen för en kvantitativ fysik, vilken, ehuru den ännu icke var "materialism", åtminstone var "mekanism". Man kunde frestas att därav draga slutsatsen att det är utsträckningen, såsom direkt inneboende i materien, som utgör kvantitetens grundläggande tillvarosätt. Tvärtom synes den helige Thomas ab Aquino med sitt uttalande "*numerus stat ex parte materiae*" snarare framkasta att det är talet, som utgör denna världs substantiella grund och att det följaktligen är talet, som i sanning skall betraktas såsom den rena kvantiteten. Denna talets "grundkaraktär" stämmer för övrigt fullkomligt överens med faktum att det i den pytagoreiska läran är talet, som genom omvänd analogi uppfattas såsom symbolen för tingens essentiella principer. Man måste för övrigt göra den anmärkningen att inte heller Descartes' *materia* är skolastikernas *materia secunda* utan att den redan är ett exempel, och kanske det första till tiden bestämda, på en "materia" enligt den moderne fysikerns uppfattning, även om Descartes i denna föreställning ännu inte inlagt allt det som hans efterföljare så småningom skulle införa för att komma fram till de nyaste teorierna om "materiens sammansättning". Det finns alltså anledning misstänka att det i den cartesianska definitionen av materien föreligger något misstag eller någon sammanblandning och att det kanske utan upphovsmannens vetskap redan måst insmyga sig däri ett element, som inte är av det rent kvantitativa slaget. Och mycket riktigt, som vi strax skall se, kunde utsträckningen, allt medan den uppenbarligen har en kvantitativ karaktär, liksom för övrigt allt som hör till den sinnliga världen, likväl inte betraktas såsom ren kvantitet. Vad mera är, kan man också märka att de teorier, som går längst i riktning mot reduktion till det kvantitativa, i allmänhet är "atomistiska" i en eller annan form, det vill säga de inför i sin uppfattning om materien en diskontinuitet, som för den mycket närmare talets natur än utsträckningens. Och själva faktum att den kroppsliga materien trots allt icke kan uppfattas som annat än utsträckning är för all "atomism" endast en källa till motsägelser. En annan grund till förvirringen i allt detta, en grund vi skall återkomma till, är den vana man tagit sig att betrakta "kropp" och "materia" som i stort sett synonyma. I verkligheten är kropparna inte alls *materia secunda*, vilken inte förekommer någon stans i de manifesterade existenserna i denna värld, utan de framgår ur denna endast såsom från sin substantiella princip. Slutligen är det ju talet, vilket inte heller någonsin förnimms direkt i sitt rena tillstånd i den kroppsliga världen, som i första hand måste på kvantitetens område betraktas såsom utgörande dennas grundläggande tillvarosätt. De andra tillvarosätten är endast härledda, det vill säga de är på sätt och vis kvantitet endast genom delaktighet i talet. Detta erkänner man för övrigt implicit, när man, som man alltid gjort, anser att allt som är kvantitativt måste kunna uttryckas numeriskt. I dessa andra tillvarosätt framträder kvantiteten, även om den är det förhärskande elementet, alltid som mer eller mindre blandad med kvalitet, och det är sålunda som rums- och tidsuppfattningarna, trots de moderna matematikernas alla ansträngningar, aldrig kommer att kunna vara uteslutande kvantitativa, med mindre än att man samtycker till att reducera dem till fullständigt tomma begrepp, utan kontakt med någon som helst verklighet. Men sanningen att säga består den nuvarande vetenskapen inte till stor del av tomma begrepp, som endast har karaktären av "konventioner" utan minsta verklighetsinnehåll? Vi skall förklara oss mer fullständigt i denna senaste fråga, framför allt vad gäller rummets natur, ty denna punkt har ett

nära samband med den geometriska symbolismens principer och erbjuder samtidigt ett utmärkt exempel på den urartning som leder från de traditionella uppfattningarna till de profana uppfattningarna. Vi skall komma fram till detta, när vi undersöker först hur ”måttets” idé, varpå själva geometrin vilar, traditionellt kan överföras till att få en betydelse, som helt skiljer sig från den som den har för de moderna lärde, vilka i det hela taget ser denna endast som medlet för att komma sitt förvända ”ideal” så nära som möjligt, det vill säga att steg för steg reducera allting till kvantitet.

Noter

(1) Vi noterar att ordet *hyle* i första hand avser den vegetativa principen. Det finns där en anspelning på den ”rot” (på sanskrit *mūla*, en term som tillämpas på *prakriti*), varur manifestationen utvecklas. Man kan däri se också ett visst samband med det som den hinduiska traditionen säger om växtlivets ”asuriska” natur, som med sina rötter faktiskt tränger ner i det som utgör vår världs mörka underlag. Substansen är på visst sätt tillvarons mörka pol, såsom man bättre skall se i det följande.

(2) Talets rena idé är väsentligen heltalets idé, och det är tydligt att heltalens följd utgör en diskontinuerlig serie. Alla de utvidgningar, som denna idé fått och som givit upphov till betraktandet av bråktalen och de inkommensurabla talen, är verkliga förvrängningar av den och utgör egentligen bara försök man gjort att så mycket som möjligt minska intervallerna av numerisk diskontinuitet för att göra dess tillämpning på mätandet av kontinuerliga storheter mindre ofullkomlig.

Översättarens anmärkning

”*Materia signata quantitate*” (latin), materia präglad av kvantitet.

Ovanstående text utgör kapitel II av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskogh. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskogh 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.